

Izbaja
1. in 16. vsakega mesca
in velja s poštnino vred
in v Mariboru z pošiljanjem
na dom
za celo leto . . . 2 fl.
" pol " . . . 1 fl.
" 1/4 " . . . — fl. 50 k.
Brez poštnine in
pošiljanja 1 fl. 80 k.
Posamezni listi se dobijo
pri knjigarju Novaku na
velikem trgu za 8 k.

SLOVENSKI GOSPODAR.

Podučiven list za slovensko ljudstvo.

„Poduk v gospodarstvu bogati deželo.“

Naročnino sprejema vred-
ništvo v Mariboru.

Rokopisi se ne vračajo,
neplačani listi se ne
prijemajo.

Oznanila se prijemljejo,
plača za vrstico je 10 k.
in za kolek 30 k.

Štv. 9.

V Mariboru 16. maja 1867.

Tečaj I.

Nekaj za vsakdanjo rabo.

III.

„Kar se daje med ljudi pisanega, to je bilo in je še zdaj samo nemško po vseh uradih, po vseh duhovskih, deželnih in vojaških gospodskih, po zbornih sodovih vseh stopinj, po pisarnicah vseh pravdnikov in bilježnikov. Samo v nemškem jeziku se delajo vse vloge, razodbe, ukazi, obravnave, oznanila in zasobna (privatna) pisma. Kar se pové slovenski, to se po nemški zapiše, in nemško pisanje se po slovenski bere, ljudje pa morajo na vero podpisovati.“ S temi gorko občutenimi besedami je opisal nevstrašljivi branitelj slovenskih pravic na Štajerskem zboru, g. Herman, djansko veljavo — ali prav za prav neveljavo — našega jezika v pravnih zadevah. Kaj ne, g. poslanec je dobro opazoval in resnično opisoval. Čudno pa se ti bo zdelo, če ti povemo, da tega ni govoril v zadnjem zboru, ampak 16. marca 1863, in da so te besede danes še tako resnične, kakor so bile pred več kakor štirimi leti. Štiri cela leta toraj smo se potegovali za pravice slov. jezika po deželnih zborih, štiri leta so razlagali naši časniki krivico, ki se godi jeziku, štiri leta smo besedovali po raznih društvih in shodih: dajte nam domači jezik nazaj, štiri leta smo po tisuč in tisuč zasobnih razgovorih zdihovali po sladkih maternih glasih: vse pa je kakor vzdano ostalo pri starem kopitu. Kdo je temu kriv in kako pomagati?

Gotovo ne bo treba dvakrat vprašati, pa nam še kdo v besedo seže ter se odreže: Uradniki so vsega krivi. Uradnik pa bode zopet tožil koga drugega, in tako se bo izgovarjal kakor že v rajju Adam na Evi, Eva na kačo in morebiti bo skušala še kača se kako izviti. Marsiktero leto se že tako tožimo in zopet izgovarjamo, g. Hermanove besede pa so pri vsem tem — Bogu ga bodi potoženo — dandanes še tako resnične, kakor so bile 16. marca 1863.

Ne bod' mo šolobarde! je klical slavni naš Prešern svojim rojakom; ne bod' mo šolobarde! klicali bi mi svojim bravcem. Položimo poštno roko na srce in obstojmo si brez ovinkov: kriv je vsak sam, krivi smo vsi. Le pogledjmo!

Kadar se hoče opisati žalostni stan, ko se je naš jezik naj bolj zanemarjal in zatiral se pripoveduje, da ga je takrat govoril le vbogi oratar za svojim drevesom in mladi pastirček pri svojej čedi. Zdaj je v tem oziru nekoliko bolje, vendar pa ima ta stavek, če ga prav po besedino tolmačimo, veliko resnice tudi za sedanji čas v sebi skrite. Za plugom, sploh doma, naš kmet rad kramlja slovenski; komaj pa dene motiko iz rok, komaj da zamenja vsakdanjo obleko s praznično in si napolni žepe s pismi, ki si jih je spravljval med letom za ogledalom, koj ga prešine drug duh. Če že ne more lomiti nemškega, pa lomi materni jezik, ker mu vriva in sili vse nemške besede, kar jih je kje slišal, če jih že umé ali ne. Dasiravno bi bo postavil imel uradnijam nemška povabila, oklice itd. nazaj poslati, jih sprejema, če mu tudi pri celem pisu drugega ni jasno, kakor da mora plačati uradnemu služabniku: 17 1/2 kr. Drago plačana pisma, od katerih je dostikrat odvisna sreča njegova in njegove rodovine, podpisuje in podkrižuje nemško spisana, ne skrbe ali je to, kar se mu je bralo tudi v pismu zapisano ali ne. Izreke, ki bi ga znali ob čast in poštenje

spraviti, podpiše hladnokrvno nemško zapisane, da le vstreže nemškutarskemu uradniku.

Če ga pri takem ravnanju posvariš, marsikterega še razžališ, da ti jo zosoli rekoč: toliko pa že znam nemški, da se ne pustim prodati. Jezični bahač, pogledi nekoliko okoli sebe; če vidiš očeta v pravdi s sinom, brata z bratom, soseda s sosedom, če vidiš nesrečneža, ki je zapravil vse, kar je imel in sebe in svoje spravil na beraško palico in če zveš, da je v treh tacih slučajih vsaj enkrat temu krivo napačno izdelano in podpisano nemško pismo, potem pa mi povedi, ali je mogoče prodati te v nemškem jeziku ali ne.

Zopet drugi so, ki sicer svoj domači jezik ljubijo in časte, ktere pa strah in bojzljivost odvrta, da ne tirjajo zanj pravice, ki mu grejo po postavi. Ali ta strah je prav, kakor pravi prigovor, znotraj prazen, zvonaj ga pa nič ni. Pravdosrednik in bilježnik, pri katerem si dajaš večidel svoja pisma izdelavati, si pusti svoje delo dobro plačati; za svoj denar pa menda vendar smeš maternemu jeziku pravice tirjati. Uradnika pa veže postava in dolžnost, kakor smo čuli v zadnjem listu. Ako misliš, da si pridobiš njegovo ljubezen ali prijaznost, če sebe in svoj jezik zanemarjaš in izdavaš, se krvavo motiš. Za tvoje hlinenje in prilizovanje te bo uradnik le preziral in zaničeval, kakor že pesnik pravi rekoč: Kdor zaničuje se sam, podlaga je ptujčevej peti.

Gospodarske stvari.

Trsoznanstvo.

(Dalje.)

5. Listne stranske veruge ali zarezne odprtine luknje so ozke ali razširjene, okrogle ali podolgaste itd.

Peteljna veruga pa je za se zaprta, malo ali široko odprta, jajčasta ali kupasta itd.

6. Litsna petlja ima ime najbrž od latinske besede „petiolus“, in je kratka, če ni tri palce dolga, srednje dolga, če je tri in pol palca dolga, dolga, če je daljša, kakor 3 1/4 palca.

Opomba. Tudi pri grozdnem recelju velja ista mera.

c) Mladike ali pogajniki so mlade enoletne rozgice, ktere iz očes na zarodnem lesu izrastejo, se polagano vtrdijo in spet za drugo leto zarodni les dajajo. Na mladikah ali novem rožju razločimo

1. glavno mladiko ali rozgo, ktera naravnost iz plodnega ali lesnega očesa izraste,

2. panoge, to so izrastki na levi ali desni strani očes in imajo od nature namen lesorast odvoditi, in plodno oko v miru ohraniti, da se ne spremeni v lesno. Panoge izrastejo pri vsakem očesu glavne rozge, in se krivo imenuje zaleznice (Zweigreiben), ker ne zalezujejo očes, ampak zavolj koristnega namena bi se še ne smele iztrebiti. Odrezani les se sploh imenuje rožje, pripravljen les pa za sajenje ključ, sadike, kolči i. t. d.

3. Grozdje, ktero se imenuje

- a) po velikosti,
a) malo, če je grozd komaj 4 palce dolg,
β) srednje, če je grozd blizo osem palcev,
γ) veliko, če je 10 palcev, in
δ) velikansko, če je čez 10 palcev dolgo.

b) po podobi,
piramidnato, vejasto, enojno, valekasto, gosto, redko.

c) in ima obstojne dele :

recelj, ktereга mera velja, kakor pri listni petlji, pentliga, ktera je gosta ali raztresena ali vejasta, jagodni receljček, kateri je bradovičast ali buukast in jagode, ktere so okrogle, podolgate in čudno dolge, potem drobne, srednje debele, in zelo debele, žilčaste, pikaste, malo in veliko brazdnate, naduhane, tanko ali debelo kožne, mesnate ali sočnate.

Ker trs niti prave skorje niti beline nima, zato enakomerno živni sok po vseh delih na vzgoraj tiši, ne kakor pri drevju med skorjo in lesom, zato je le pri trsu mogoče cepiti ali požlahniti, brez da bi se dvojna skorja strinjala.

Snovo ali namen posameznih delov trsovih poznati, ni kaka igračarija, ampak imenitno zavolj umnega obdelovanja; vendar tu ni prostora bolj na drobno vse popisovati, kake umetne reči se s trsom delajo, kaj z grozdjem in vinom, ampak tu pridemo na sestavo posamnih trt, in slovenski vinorejci so prošeni, kake pomote razjasniti, in tudi imena trt naznaniti, ktere se lahko po sestavi spoznajo -- „in vredijo.“

(Dalje prihodnjic.)

Kteri je izvrsten vinograd?

Tu ne jemljem v ozir lege vinograda: ali je na južni, vzhodni ali zahodni strani; niti višine, nižine ali ravnine, kakor sem jih vidil pri jezeru Neusidelskem na Ogrskem in drugdej na Rakoškem; niti zemlje: prodnate, peščene, ilovnate, kremenene, lapornate, apnene itd. temuč le plemena trt zasajena in oskrbovanje vinograda, da vedno močen ostane in veliko grozdja dade.

1. Kar zadene izvrstnost vinograda, je, da je z najboljšimi plameni trtnimi zasajen, kakor sem jih že enkrat v „Slov. gospodarju“ navodil, in tu jih le ob kratkem ponovim, in so tale: Mali rivček, italjanski rivček, šipon, traminec, žlahna mušica rdeča, modra, siva, bela, habšovina, krljiko-vec, klešec, žlahna mušica zelena, žlahnina rdeča, bela itd. Vinograd s temi trtami zasajen vedno pridelke donaša navadama dobre in zadostne, da stroške in obresti poplačuje, v dobri pa izvrstne v čudoviti obilnosti.

2. Da so trte v rajdah pol drug, rajde pa dva čevlja narazen in ne niže od pol čevlja niti više od čevlja; grozdje na viši trti tako popolnoma ne dozori in se ne speče, ker solnčni žarki se ne odbijajo zadostno od segrete zemlje na visoko viseče grozdje, da bi ga vspešno prepekli in sprazhili. Odtod pride, da vino od brajd ni tako dobro kot pri zemlji od dozorelega grozdja. Kjer je pa trta previsoka, pride grozdje na zemljo, se je dotikuje in odpade, o mokrem vremenu pa zegnji. Na tak način imaš 15 do 16000 trt na enem oralu: več trt, več grozdja. Ne misli, da v takošni goščavi, kakor iz tega morda prenašlo, grozdje ne bo dozorelo. Ako trta od spodaj gori le do sredine dozori, je tudi grozdju pecel rjav, kar zreloto pomenja. K boljši kapljici še pa s tem pripomoreš, da trgatav za nekoliko časa odlagaš: vsak dan ti bo očitno zboljševal pridelek. Ni pa tolika goščava kakor se ti dozdeva, ker nekte trte so majhne pritlikove podobe, koje toraj velike sence ne narejajo drugim trtam, tudi nekte prej dozoriyo in jim listje odpade, in tako spet drugim trtam niso na poti, da jih solnee nebi obsijavalo. Konečno še te naj to vmiri in vtolaži, ki se tresesh pred toliko goščavo! Vinograd ne boš nikoli ves v takošni stan spravil, da bi zares povsajena trta od druge tako narazen bila, kakor sem omenil, ker jih vsako leto nekaj vun pride, nekaj pa tudi v obilnosti se jih pokonča, koje se ne dajo brz nadomestiti niti s sajenjem niti z grobanjem.

(Konec prihodnjic.)

Domače stvari.

Dober pomoček zoper zelske bolhe. Vlij dve, tri žlice kamnega olja (petroleja) v škropivnico, napolni jo z vodo, dobro pomešaj in poškropi bolhovo zelje ali druge sadike in po bolhah bode. Tako mi nasvetuje skušen vrtnar.

Kako se dobi dobro olje tudi iz pokvarjenega semenja. Če iz pokvarjenega semenja hočeš dobro olje dobiti, ga moraš prej s čisto vodo pomočiti in spet dobro posušiti. Voda izvleče vse zločeste delke, kateri pri sušenju odletijo in po tem se tako semenje lahko rabi, kakor vsako drugo naj boljše.

„Frauend. Bl.“

Kako se naj lože pokončajo ogrici. Neki francoski gospodar piše v „Journ. d'agric.“, da se po njegovih skušnjah ogrici naj lože celo pokončajo, ako se po travniku, po katerem se prej s plugom mali razori napravijo, pusti apnenava voda teči; ogrici dojde hitro iz zemlje, da bi ušli apneni vodi, in tako jih vsikdar zadosti pocrka.

Dopisi.

Iz Savinske doline. ?? Naši kmetje se čudijo, kako je to mogoče, da v okrajnem zastopu nimajo več veljavnosti, kakor samo četrtinko vsih glasov, vendar pa znamenito večino, še več ko tri četrtinke okrajnih bremen le sami trpeti morajo. — V letu 1848 so padle stare privilegije, pravijo naši kmetje, mi smo se svoje podložnosti pod nekdanje grajšine za drage denarje rešili, in stopili smo s vsimi drugimi stanovni pod jednomerno postavo. Od visokega cesarskega prestola so se imenitne besede zaslišale, da v prihodnosti pri vsih zadevah javnega življenja bode le veljalo geslo: Enaka bremena, enake pravice za vse državljanje. Ako pa mi razne razmere našega okraja si na blizo ogledamo, se nam pa vendar zdi, kakor da še zmirom tisti čas ni nastopil, v kojem bi se ta obljuba našega presvitlega cesarja vresničiti mogla, — posebno nam je pa up celo opadel, ko smo se v naših mislih o novi vpeljavi okrajnega zastopa popolnoma uštel. Celjsko mesto, koje je dozdej še zmirom nekte svoje starih predpravice obdržalo, in ne nosi enake težave z nami, koje nas kmete časi prav težko zadevajo, je odločno večino vsih glasov v našem okrajnem zastopu pridobilo, tedaj je tudi poglavarstvo našega okraja, ako bodo volitve obveljale, zastopnikom Celjskega mesta za prihodne tri leta izročeno. Takovo modrovanje naših kmetov in kmečkih prijateljev, kojim sreča in blagor naše slovenske domovine črez vse velja, je čisto resnično in pravično, al vendar si ne smemo zatajiti, akoravno tudi dotična postava kmečkemu postavu ni posebno prijazna, da so si naši kmečki lastniki tudi sami nekaj krivi, da pri teh volitvah sploh niso toliko upljiva dosegli, da bi saj polovica vsih glasov bila na njihovi strani ostala, ko se je od več okrajev že slišalo, da se volitve v okrajne zastope vršijo, so še stanovniki našega okraja celo malo marali za to novo naredbo našega ustavnega življenja. Ako premislimo, da več stran našega naroda korist in važnost samoupravnih naredeb še ne zapopade, ko je bilo ljudstvo od nekdej le vajeno, da se je v vsih zadevah javnega življenja le po povelju gosposke ravnati moralo, tako se ni ravno čuditi, da so v začetku se naši kmetje in tržani nekoliko nečimerno obnašali zastran teh novih volitev, celo pa, da skoro nobeden se ni trudil dotično postavo si priskrbeti, in jo dobro pretehtati. Tako so se, kakor skoro pri vsih okrajnih volitvah naše slovenske domovine različne neprimernosti zgodile, in tudi mi v našem zastopu nismo dosegli, kar bi imeli po pravici v njem iskati, to je nepopačeni in neprisiljeni izraz želj in potreb vsih k javnemu življenju opravičenih faktorjev našega okraja. Kar se volitve prve skupine, to je velikega posestva tiče more se reči, da ni nikak primerna našim okoljšinam in pravičnim željam. Postava veli: V skupini velikih posestnikov ima vsaki avstrijski državljan voliti, koji od svojega v okraju ležečega nepremakljivega lastništva na leto naj menj 60 fl. zemljišnega in hišnega davka brez vojskinega doklada plačuje. —

Prvi pogled na imenik volilcev, kojega je c. k. okrajni urad Celjski sestavil, nam pokaže, da se postava, koja je sicer v tej točki nekoliko nejasna, ni tako razložila, kakor bi bilo pravičnim tirjatvam in razmeram našega okraja primerno; pa da se je moglo takrat v pisarnah že zlo mračiti, ko so tiste kmečke posestnike, koji tudi v to skupino po postavi spadajo, v imenik spisovali, drugač bi ne bilo mogoče, da bi med tolikimi kmečkimi lastniki, koji čez 60 fl. naravnega davka brez dokladov plačujejo, ne bilo se jih več našlo, kakor samih osem. — Veliko jih še poznamo, koji plačujejo toliko davkov kolikor postava zahteva k tej volitvi, uradnja jih je sprevidela, sami se pa pri c. k. okrajnem uradu niso oglasili za volilni certifikat, ko postave niso poznali, in važnost volitve tudi ne zapopadli, ker se je kmetov te volitve premalo vdeleževalo, toliko bolj so si prizadevali mestjani, vso vodo na svoj mlin napeljati. Nič menj ko 28 hišnih posestnikov iz mesta je bilo k volitvi poklicanih, da je pa to bilo mogoče, si ne moremo drugač razsoditi, kakor da je postava v tej točki res malo nejasna in nedoločna. Po po-